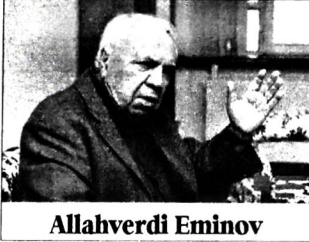

Oqtay Rzani xatırlarkən...

Allahverdi Eminov

Allahverdi Eminov

Oqtay Rzanın itkisi çox-çox biz nəslə göynəəcək. Qəzet səhifələrini vərəq-ləyəndə onun şeirlərini görməyəndə ürəyimiz sancacaq, yaqın növbəti sayında veriləcək şeirləri. Və inamla günləri, ayları, illəri yola salacağıq. Və bir gün Oqtay Rza sevdələrlərinin ruhu onunla görüşəcək....

Bir gün "Azərbaycan" nəşriyyatının dördüncü mərtəbəsindəki aşxanada (indi yoxdur) Oqtay Rza dostu, mərhum yazıçı Nahid Hacızadə ilə nahar edirdi. Məni görcək süfrəyə dəvət etdilər. Əhvalı düzəldirdi. Maraqlı söhbətlərinə qoşuldum. Nahid müəllimin güclü hafizəsi vardı... O: - Allahverdi müəllim, - dedi. - İrəlində Oqtay Rzanın 75 illiyi gəlir, yeni 2009-cu il! - Bədələr toqquşdu. - İndi elə dövrə gəldik kimsə kim haqqında təmənnsiz kitab yazmır. Ortada ya vəzifə kəlli, ya da nəse bir nəsnə olmalıdır. Səni bir istisna ədəbiyyatşünas, pedaqoq kimi tanıyı-rıq. Bəlkə dostumuz haqqında monoqrafıya qələmə alasan. Bu, mənim xahişimdir.

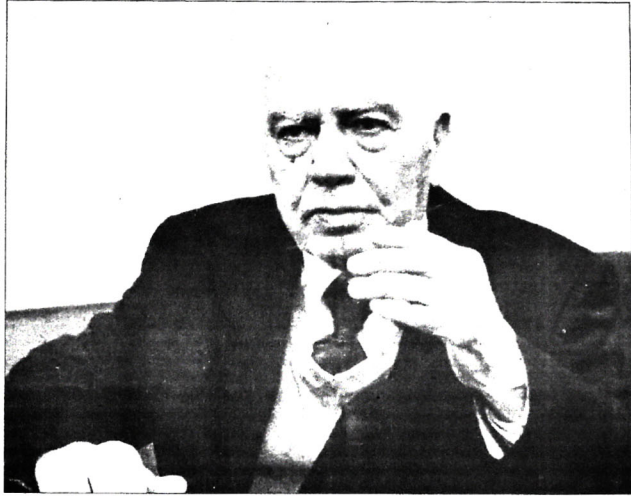
Söz verdim... Bu vəd təsadüfi deyildi mənimçün. Çünki, bələd olmadığım, yarıdıcılığını izləmədiyim, şəxsiyyətini hörmət etmə yoxsa nə isim var meydana!

... Mən Salyan rayonunun Kerimbəyli kənd orta məktəbinə təyinat almışdım (1964), canı - dildən ədəbiyyatı və Azərbaycan dilini tədris edirdim. Müntəzəm yerli "qələbə" qəzetində iri həcmli publisist yazılarım işıq üzü görürdü. Eyni zamanda ədəbi şəxsiyyətlər və onların kitabları haqqında resenziyalar yazırdım. Xatırlayıram: M.Araz, Söhrab Tahir, Əlisə Nicat, Gündüz Abbasov, Əfrayıl Mə-hərremov, Mövlud və başqalarını... Bir gün Bakıya yolum düşəndə aldığım kitablar içərisində Oqtay Rzanın "Torağı dinləyirəm" (1970) şeirlər məcmuəsi də vardır. Oxudum, ilk görüşü idi oxucuları ilə. Kövrək, həzin poetik nümunələr tutdu məni. Tələsmədim yazmağa, düz, Salyana yolu düşməsinə gözleyirdim. Bu həvəs və maraq qismətəmə düşmədi. Vaxt gəlib 1969-cu ilə çıxdı, aspiranturaya yenice qəbul olunmuşdum. Nəhayət, yazıb "Qələbə" də çap etdirdim.

Keçmiş adı ilə API-ya bağlı olmuşam, bu gün də. Oqtay Rza bu institutda dosent vəzifəsində dərş deyirdi. "Tanış olduq. Güclü yaddaşı Oqtay Rza adımı və soyadımı eşitkək sevindirdi: - Axtarırdım səni, öz təşəkkürümü çatdırıram. Mənə qə-zətdən bir nüsxə göndərmişlər. Təşəkkürlər Allahverdi Eminə!

İstedim düzəliş verərk ki, "ov"u hara atdın? Susdum... Bələcə biz tez-tez görüşürdük, dərş verdiyi fakultetə dəvət edirdi. Və bir gün məzunu olduq Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutuna apardı məni, genclik və tələbə dostu, böyük alim, Milli Emlər Akademiyasının müxbir üzvü, professor Ramiz Qurbanovla tanış oldum və az sonra salıyanlı alim haqqında "Dəniz niyə tələsmir" adlı oçerkim "Qələbə" qəzetində çap etdirdim. Professor Ramiz

(Oqtay Rza - 90)

Qurbanov Oqtay Rzanın son günlərinə qədər münasibətlərini, dostluğunu qorudu, ağır itkini yaşadı...

Mən Oqtay Rzadan yazacağıma şübhə etmədim, çün təxminən 40 il zaman kəsiyi çox mətləbləri mənə diqət etmişdi, şairin şəxsiyyətindən irəl gələn nüanslar idi: onun düzlüyü və təmənnsizliyi, ata və ana sevgisi, cəmiyyətin və fərdlərin yaşayış tərzləri...

Həmişə dəyişməz, saf qalib qızıl, İnsan çoxaldıqca azalıb qızıl. Heç bir qarışıq olmadıqdan Paklıq sırasına yazılıb qızıl

Rübadəki dərin əxlaqilik əyanillikdir şair şəxsiyyəti üçün, bu, daxili tələ-batdır, onu əksinə çevirmək çətin, bəlkə də mümkünsüzdür. O, heç bir halda ha-zır hərəket etalonlarına boyun əyməmişdir, necə deyərlər, "etalon hissələrdə" insan vücudunu sezməmişdir. Onu tanıyanlar bilir ki, Oqtay Rza süni əxlaq münəqışəyə gətirməmişdir, real intriqa situasiyalarda yalançı, süni prosesləri ayırmışdır.

Oqtay Rzani tanıyanlarda bir təsəvvür dəyişməz idi: o, xoşbəxtirdi! O, hə-yatdan ləzzət alır! O, azad, həssasdır! Zahirən də, daxilən də beleydi, ona görə ki, dünya sərvalində heç vaxt gözü olmamışdı. Pedaqoji Universitetdə minlərlə müəllim - pedaqoq çalışır, bu gün də. Onlardan yalnız beş - altısı pakdır, əli harama dəyməmişdir, biri də Oqtay Rza idi. Bəli, təsdiq etməyə dəyər. Filosoftar də təsdiqləmişlər ki, xoşbəxtlik uzun müddət davam edən, yaxud bir-birini əvəzləyən həzzdir, zövq almaqdır, sevdidi xoş duyğulardır. Şair Oqtay Rzanın xoşbəxtliyinin psixoloji təkanı budur:

Bir gül üçün dağ lələsi dərşmək gerek, Bir qərribə yolu nişan verərk gerek. Bir yetimin toy gününü görərk gerek. Yaxşılığı azal borcum bile-bile yaşayırəm. Demək, hələ yaşayırəm...

Bəli, ustad, sən daima yaşayacaqsan ruhunla. Sən elə iz buraxmısan - bunu fəhmnlə bildirmisən.

El içində izim qalsə, odum qalsə - Saçib şölə yaşayırəm, Demək, hələ yaşayırəm!

Bəli, ustadın xoşbəxtliyi, aldığı həzz insana - ətraf mühitinə ehtiyacdır.

Bəli, ustad, cəmiyyətin də borcu səni, şairi, müəllimi, dostu yaşatmaq idi və ya-şatdı da!

Oqtay Rza atasını repressiyada itirmişdi, bütün arzusunu, sevgisini, ümidini anasına bağlamışdı. Yaşının 60-da, yetmişində də... anasını xatırlayanda göz ya-şını saxlamağı bacarmırdı, dəfələrlə bu-nun şahidi olmuşam.

Obamü dünyama dəyişmərk məni, Könlümü dəryaya dəyişmərk məni. Analı pış günün bircə anını Anasız xoş aya dəyişmərk məni

Bir gün Oqtay Rzaya institutdan çıxanda rast gəldim: - Mirza, səbah vaxtın varmı? - Soruşdu. - Necə mægər? - Xəbər al-dım. - Olmasa da yaradarıq. - Uzağa gət-məyəcəyik, professor Ramiz Qurbanın ka-fedrasına baş çəkərik. Vədələşərik. Sə-ninlə onu lap yaxından tanış edərəm. - Nikbincasına dilləndi. Səhari səmimi, tə-vazökər, yüksək elmi erudisiyalı alimlə xeyli vaxt keçirdik, elmi məsələlərdən danışıq. Oqtay Rza bəzi suallara aydınlıq gətirməsini xahiş elədi. Sən demə, Oqtay Rza bu şeiri təxəyyülündə "layihələşdir-miş", bir məsələ onun üçün qaranlıq imiş. "Cüt qüvvə"nin müəllifi Ponselə olduquna əminlik hasil etmək imiş. Professor Ramiz Qurbanla "Nəzəri mexanika" kafedrasına gəlişimiz əsas səbəbi bu imiş.

Az sonra Oqtay Rza özünə nəş jestlə: - Bu şeiri sənə həsr etmişəm, - dedi əzbərdən. Bəzi misraları möhtərəm oxu-culara xatırladacam.

Cüt qüvvə fırladır anamiz Yeri, Cüt qüvvə möhtəşəm, qoşa qanadı. Odur fırlandıran səyyarələri, Bir an fırlanmamaq ələmə yəddir.

Fırlanır dərş - dağ, fırlanır dəniz, Adalar, qitələr fırlanır müddəm. Qatıl! Cüt qüvvəsiz yox olarıq biz, Cüt qüvvə yaşamaq, məhəbbət, inam!

Cüt qüvvə qanunu! Səslən əzm ilə! Sən nə əfsanəsən, nə də revayət! Səni kəşf eləyən alim Panselə Ömür - gün dostu də tapıb nəhayət...

(Ardı var)